

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11323247>

O‘QUVCHILARNI MA’NAVY TARBIYALASHDA JISMONIY MADANIYAT VA SPORT TADBIRLARINING O‘RNI

Quvondiqov A.T,

JizDPU Jismoniy madaniyat nazariyasi va metodikasi kafedrası o‘qituvchisi.

Tajiboyev. J.F,

JizDPU jismoniy madaniyat fakulteti 1-bosqich talabasi.

Hotamov I.K,

JizDPU jismoniy madaniyat fakulteti 1-bosqich talabasi

Xursanboyeva. Z.K,

JizDPU jismoniy madaniyat fakulteti xotin qizlar sporti
yo‘nalishi 1- bosqich talabasi.

***Annotatsiya:** Yosh avlod ongiga Vatanga sodiqlik va uning taqdiri uchun daxldorlik hissini singdirishga, ularda yot g‘oya va qarashlarning salbiy ta‘siriga nisbatan mafkuraviy immunitetni shakllantirish, jismoniy madaaniyat va sport tadbirlari orqali ma‘naviy tarbiyasini kamol toptirishga qaratilgan chora-tadbirlar haqida so‘z bormoqda.*

***Kalit so‘zlar:** Ma‘naviy tarbiya, jismoniy madaniyat, sport, tadbir, intizom, munosabat, ta‘lim, tarbiya, maktab, jamoa.*

Aholining ijtimoiy-madaniy turmush sharoitini yaxshilash va ularni salomatligini muhofaza qilishda ayniqsa yosh va o‘quvchi qizlar-o‘g‘illarning jismoniy madaniyat sohasidagi komillikni o‘stirish, ularning o‘zaro mehribonligi, do‘stligini tarbiyalashda milliy qadriyatlar, ma‘naviy-ma‘rifiy tadbirlar qatorida jismoniy tarbiya va sport tadbirlari o‘z o‘rniga egadir.

O‘quvchi-yoshlarning ma‘naviy-ma‘rifiy qiyofalarini kengaytirishda faqat ta‘lim tarbiya berish bilan chegaralanib qolmasdan, balki oila, mahalla va ommaviy - madaniy hamda sog‘lomlashtirish jismoniy tarbiya, sport, sayohat, xalq milliy o‘yinlari ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Natijada o‘quvchi - yoshlar, ayniqsa mahalliy millat qizlarining zamonaviy kiyinishi, bayramlar, to‘ylar, turli marosimlar, ko‘chalarda

Yurish – turishlarida ularni shaharlik yoki qishloqlik deb ajratish qiyin. Kurash, sharqona yakka bellashuvlar, badiiy gimnastika, tennis, futbol, voleybol, yengil atletika, shaxmat va boshqa sport turlari bo'yicha qizlarning astoydil shug'ullanishlari mustaqillik tuxfa etgan ne'mat va milliy taraqqiyot na'munalaridan biridir. Shu tufayli o'quvchi qiz va o'g'il bolalar birgalikda sport bilan shug'ullanishlari, jismoniy tarbiya darslarida o'zro musobaqalashishlari shakllanib, ravnaq topmoqda. Bu o'z navbatida buyuk kelajak avlodlarni jismoniy madaniyat komilligini tarbiyalashning dastlabki mahsulidir.

Shunday bo'lsada, aholi o'rtasida, ayniqsa qishloq joylarida qizlarning sport bilan shug'ullanishlariga e'tirozlar kam emas. Buning negizida eski urf-odatlar ariqdan sakrama, o'g'il bolalar bilan o'ynama va h.k. hali uzoq davom etuvchi salbiy tarbiya jarayonlari mavjudligini inkor etish qiyin. O'g'il va qiz bolalarning jahon madaniyatiga qo'shiqlar, musiqalar, raqslar, kiyinishlar va h.k. tez kirib borayotganligini to'xtatib bo'lmaydi. Qiz bolalarning sportga berilishi, bevosita shug'ullanishi va xalqaro sport maydonlariga chiqishni orzu qilishlari tabiiydir.

yosh bolalar va o'quvchi o'g'il hamda qizlarning Jismoniy madaniyat va sportga e'tiqodi, jismoniy madaniyat tushunchasini aniqlash maqsadida Jizzax viloyati jizzax shahrining ba'zi hududlarida suhbatlar, savol-javoblar, muloqotlar (sotsiologik tadqiqotlar) o'tkazildi. Ularning ba'zi bir natijalari va xulosalarini ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilgan holda quyidagilarni bayon etishga to'g'ri keladi, ya'ni:

1. Zamonaviy yetuk sportchilar va afsonaviy pahlavonlarimiz Paxlovon Maxmud, To'maris, Alpomish hamda Barchinoylarga taqlid qilish:

- bog'cha bolalari: katta bo'lsam Baxodirdirdek bokschi bo'laman (45%), Shomurodovdek futbolchi bo'laman (65%), Sobirovdek kurashchi bo'laman (55%), To'marisdek fikr qilishga urinaman(45%).
- boshlang'ich sinf bolalari, o'g'il bolalar: Karate sport turini yaxshi ko'raman (45%), O'zbek kurashi menga yoqadi (40%), Futbol eng yaxshi o'yin, futbolchi bo'laman (60%), Chavandoz-polvon bo'laman (30%) va h.k.
- qiz bolalar: Kurashlarning barcha turlari qiziqarli (55%), Tennis o'ynash menga ko'proq ma'qul (45%), O'g'il bolalar bilan futbol o'ynishni yaxshi ko'raman (35%),

O'g'il bolalar bilan harakatli o'yinlarni o'ynash, sayohatlarga chiqish juda qiziqarli bo'ladi (45%) va h.k.

Yuqoridagi mulohazalardan ma'lumki, yosh bolalar va boshlang'ich sinf o'quvchilari kelajakda yetuk sportchi bo'lishni orzu qilishadi va ular o'g'il bolalar bilan birgalikda o'ynash, musobaqalalashish, kuch sinashishga ham tayyor ekanligini izhor etishadi. Bu o'z navbatida yurtimiz sport yulduzlari hamda afsonaviy pahlavonlarga o'zlarini qiyoslashdan darak beradi.

2. Sportdagi faoliyatlar va jismoniy madaniyat tushunchalarining o'zaro birligi hamda uyg'unligi:

5-7 sinf o'quvchilari, o'g'il bolalar:

- yugurish, sakrash va sport o'yinlarida qizlar bilan bahslashish qiziqarli o'tadi (50%),

- ba'zi qizlar birgalikda o'ynashni yoqtirmaydi (45%),

- voleybol, basketbol, futbol va qo'l to'pini qizlar bilan aralash o'ynatishda yaxshi bo'lar edi (35%).

Qiz bolalar:

- o'g'il bolalar qo'pol o'ynashadi, qizlarga tegajoqlik qilishadi, shu sababdan ular bilan o'ynashga qizqmaymiz (65%),

- o'g'il bolalarning sporti bilan qizlar ham shug'ullansa bo'ladi (30%),

- ixtiyor o'zimda bo'lsa futbol o'ynagan bo'lar edim (25%).

- jismoniy madaniyat tushunchasi bizga o'rgatilmaydi, faqat jismoniy tarbiya deyishadi (65%),

- ota-onalar va boshqa kishilar "fizkultura" iborasini bilishadi, uning ma'nosi va tarjimasini jismoniy tarbiya deyishadi (60%).

Ma'lum bo'ladiki o'rta yoshdagi o'quvchi o'g'il va qiz bolalarning Jismoniy madaniyat va sport ga munosabatlari, ayniqsa birgalikda shug'ullanishlariga bo'lgan ehtiyojlari ma'lum darajada sezilmoqda. Lekin o'qituvchilarning ularni barcha mashg'ulotlarda ajratib qo'yishi va ota-onalarning bu sohadagi salbiy sa'y-harakatlari qizlarda nafrat uyg'otishi ham borligi seziladi.

Yuqori sinf (8-9) o'quvchi o'g'il va qizlari o'zlarining harakatlari va imkoniyatlarini sezgan holda mohir sportchilarga havas qilishi hamda Alpomish va Barchinoylardek har tomonlama barkamol bo'lishga istagi yuqori doirada ekanligini ham isbot qilmoqdalar. Qizlarning "Alpomish va Barchinoy birgalikda tarbiya olishgan, kurash, o'q otish, poyga kabi o'yinlarni birgalikda bajarishganku?" degan mulohazalari bilan o'zlarining kuchlari yetadigan mashqlar va o'yinlarni o'g'il bolalar bilan birgalikda bajarishga tayyor ekanliklarini ham izhor etishmoqda. Jismoniy madaniyat tushunchasini ular har tomonlama barkamol avlod va sportda yuqori natijalarga erishish kabi faoliyatlar bilan bog'lashmoqda. Bunda ma'lum bo'ladiki, yuqori sinf o'quvchilari, ayniqsa mahalliy millat qizlari o'zlarining madaniyatga

bo'lgan ixloslari va munosabatlarini Jismoniy madaniyat va sportga ham qiyoslashadi. Demak, o'g'il va qiz bolalarning jismoniy tarbiya darslari va ba'zi sport mashg'ulotlari hamda o'yinlarini birgalikda o'tkazish, ularda o'zaro munosabat, hurmat, chuqur o'rganish kabi tarbiyaviy jarayonlarni amalga oshirishni taqozo etadi.

Xulosa qilib aytganda, ma'naviy tarbiyaning qirralari juda ko'p. Ma'naviy tarbiyada milliy g'oya, milliy g'ururni yuksaltirishga xizmat qiladigan timsollar ramizlarning har biri katta bir darslik, kuchli tarbiya vositasi hisoblanadi. Bundan tashqari buyuk ajdodlar, tavallud sanalarini nishonlash ham ma'naviy va tarixiy ahamiyatga ega.

Bunday marosimlarni o'tkazish orqali yoshlar yangi qadriyatlar asosida tarbiyalanadi, ular qalbiga tarixni anglash va qadrlash, o'tmishga hurmat bilan yondashish, ularni asrab-avaylash, shu halqqa mansubligi bilan g'ururlanish tuyg'ularini singdirish.

Umuman olganda, ma'naviy jihatdan yaxshi tarbiya olgan shaxs o'z aqli, o'z tafakkuri, o'z mehnati, o'z masuliyati bilan ongli ravishda, ozod va xur fikrli inson bo'lib yashaydi.

Bunday insonlar uyushgan jamiyatni, ular barpo etgan ma'naviy – ruhiy muhitni, sohta aqidalar, vayronkor g'oyalar va ma'naviy tajovuslar bilan buzish qiyin.

Ular o'zlari aql – idrok va qalb amri bilan tanlab olgan xayotiy maqsadlaridan chalg'itib bo'lmaydi.

Hozirigi davrda ma'naviy tarbiya yo'nalishida mamlakat oldida turgan muhim vazifalarni bajarish, el – yurtga fidoyi va sadoqatli, haqiqiy vatanparvar, chuqur bilimli va ma'naviy barkamol shaxslarni tarbiyalash bu borada xizmat qiladigan ziyoli va xizmatchilar, o'qituvchilar va mutahassislar, umuman, barcha ma'naviyat va ma'rifat sohasi xodimlarining muqaddas burchiga aylansa bubolag'a bo'lmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. O'zbekiston Respublikasining "Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida"gi Qonuni (Yangi taxriri). -T.: 2015 yil 4-sentabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 28.01.2022 yildagi PF-60-son 2022 - 2026 yillarga mo'ljallangan yangi o'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida.
3. Axmedov F.Q., Jismoniy tarbiya va sport nazariyasi "Ruhsora servis" nashriyoti-2021.
4. Quvondiqov, Akmal. (2023). MENTAL ENLIGHTENMENT SCIENTIFIC – METHODOLOGICAL JOURNAL. Pages: 56-59. 10.37547/mesmj-V4-I5-07.
5. Quvondiqov, Akmal. (2023). " J I S M O N I Y M A D A N I Y A T V A S P O R T : Ф И З И Ч Е С К А Я К У Л Ь Т У Р А И С П О Р Т : С О В Е Р Ш Е Н С Т В О В А Н И Е О Б Р А З О В А Т Е Л Ь Н Ы Х П Р О Г Р А М М , П Р О Б Л Е М Ы И Р Е Ш Е Н И Я .

6. Quvondiqov, Akmal & Maftuna, Kholdorova & Qizi, Sobir. (2021). TYPES AND PLACE AND IMPORTANCE OF THE NATIONAL BIRD IN THE SYSTEM OF PHYSICAL TRAINING. 10.5281/zenodo.6634017.
7. Atamurodov, Shodiyor & Xasanov, Anvar. (2024). Utilising Modern Technologies for Athlete Selection in Artistic Gymnastics. Paper.
8. Xasanov, Anvar. (2017). Физическая культура и спорт как важный аспект в формировании личности. Форум молодых ученых. 5. 425-428.
9. Xasanov, Anvar. (2017). Физическая культура-надежда нации. Форум молодых ученых. 5. 591.
10. Xasanov, Anvar & Mamanazarova, A. (2022). Website: www.sjird.journalspark.org WRESTLING PREPARATION PROCESS IN SPORTS SCHOOLS. SPECTRUM Journal of Gender and Children Studies. 19. 174.
11. Yakhshilikov, Sanjar. (2023). UNAVOIDABLE CLASHES: EXPLORING THE IMPLICATIONS OF A CHINA-RUSSIA ALLIANCE ON GLOBAL GEOPOLITICS. Austral Brazilian Journal of Strategy & International Relations. 12. 198-209. 10.22456/2238-6912.131366.
12. Nurmatov, Eldor. (2023). Maqola Jurnal chet el.
13. Xasanov, Anvar. (2023). METHODS OF FORMING A HEALTHY LIFESTYLE FOR CHILDREN IN THE FAMILY.
14. Xasanov, Anvar. (2023). РОЛЬ ЦЕННОСТЕЙ В ФОРМИРОВАНИИ МОТИВАЦИИ.
15. Nurmatov, Eldor. (2023). Maqola Jurnal chet el.
16. Xasanov, Anvar. (2023). РОЛЬ ЦЕННОСТЕЙ В ФОРМИРОВАНИИ МОТИВАЦИИ.
17. Xasanov, Anvar. (2023). ORGANIZING TOURIST TRIPS WITH STUDENTS Anvar Toxirovich Hasanov JDPU. "Physical culture" faculty. Journal of Physical Education.
18. Xasanov, Anvar. (2023). DUTIES OF FOOTBALL PLAYERS ON THE FIELD Anvar Takhirovich Hasanov JDPU. "Physical culture" faculty.
19. Xasanov, Anvar. (2023). Forming a conscious attitude of adolescents towards their health. 10.13140/RG.2.2.25438.41289.
20. Xasanov, Anvar. (2023). РОЛЬ ЦЕННОСТЕЙ В ФОРМИРОВАНИИ МОТИВАЦИИ.
21. Xasanov, Anvar. (2023). DEVELOPMENT OF MODERN INFORMATION COMPETENCE OF PRIMARY CLASS TEACHERS Anvar Takhirovich Hasanov JDPU. "Physical culture" faculty.
22. Atamurodov, Shodiyor. (2023). ТУРИСТИК САЁХАТЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.

Internet

23. <http://www.ZiyoNET.uz/>